

Η «εργατική κυβέρνηση» (1977)

Των Κρις Χάρμαν και Τιμ Πότερ

Εισαγωγή του ISJ το 2007

Αυτό το άρθρο πρωτοδημοσιεύτηκε στο Διεθνές Δελτίο Συζήτησης του βρετανικού SWP 30 χρόνια πριν. Εκείνη την περίοδο αναπτύχθηκαν κάποιες από τις μεγαλύτερες οργανώσεις της άκρας αριστεράς στην Ιταλία μέσα στο μεγάλο κύμα ταξικών αγώνων από το 1968 ως το 1975, άλλαξαν τη στρατηγική τους κι επικεντρώθηκαν στο σχηματισμό «αριστερής» κυβέρνησης μέσα στο υπάρχον κοινοβουλευτικό κατεστημένο. Τέτοια κυβέρνηση δεν σχηματίστηκε ποτέ- αντίθετα το τότε πανίσχυρο ΚΚ Ιταλίας αποδέχτηκε τον συμπληρωματικό ρόλο στη Χριστιανοδημοκρατική κυβέρνηση με τον «ιστορικό συμβιβασμό», και η επαναστατική αριστερά μπήκε σε περίοδο ακραίας κρίσης. Ωστόσο, τα επιχειρήματα που χρησιμοποιήθηκαν τότε είναι πολύ χρήσιμα για τη στάση που πρέπει να κρατούν οι επαναστάτες σήμερα όταν μπαίνει το ζήτημα της κυβέρνησης- συγκεκριμένα στην Ιταλία, όπου η Κομμουνιστική Επανάδρυση μπήκε στην κεντροαριστερή κυβέρνηση του Ρομάνο Πρόντι και ψήφισε υπέρ της αποστολής Ιταλικών στρατευμάτων στο Αφγανιστάν και στο Λίβανο.

Τα 3 τελευταία χρόνια σημειώθηκε σημαντική αναθεώρηση της έννοιας των «Αριστερών Κυβερνήσεων». Αυτό προκλήθηκε από τα καταστροφικά συμπεράσματα που βγήκαν από την εμπειρία της Χιλής. Ενώ κάποια ρεύματα όπως οι Διεθνείς Σοσιαλιστές ερμήνευσαν τη Χιλή ως την απόδειξη για άλλη μια φορά του ανέφικτου του ρεφορμιστικού δρόμου για το σοσιαλισμό, άλλες ομάδες, ιδιαίτερα (στΜ ο κύκλος που κινείται γύρω από την εφημερίδα) «Το Μανιφέστο» στην Ιταλία είδε την εκλογή μιας τέτοιας κυβέρνησης σαν το πρώτο ουσιαστικό βήμα προς το σοσιαλισμό. Το 1976 η ανάλυση βρήκε την εφαρμογή της στην ίδια την Ιταλία. Το εκλογικό πρόγραμμα των Avanguardia

Operaia(σ.μ.=Εργατική Πρωτοπορία-A0) και PdUP (σ.μ. Partito di Unità Proletaria=Κόμμα της Προλεταριακής Ενότητας) (το «Μανιφέστο» έγινε συνιστώσα του τελευταίου),είχε σαν βασικό σύνθημα το σχηματισμό αριστερής κυβέρνησης αποτελούμενης από το Κομμουνιστικό Κόμμα, το Σοσιαλιστικό Κόμμα και ίσως και την επαναστατική Αριστερά. Η πίεση των μαζών, έλεγαν, θα εμπόδιζε «την αριστερή κυβέρνηση να προσαρμοστεί στα συμφέροντα του καπιταλισμού» και «θα μπορούσε να ανοίξει τον δρόμο στην εργατική τάξη προς την εξουσία». Από τότε, και οι δυο οργανώσεις έχουν διασπαστεί και ένα από τα βασικά σημεία της αντιπαράθεσης (στΜ που οδήγησαν στη διάσπαση) ήταν ο ρόλος και τα όρια μιας τέτοιας κυβέρνησης. Στη Γαλλία, με το Σοσιαλιστικό και το Κομμουνιστικό Κόμμα να επιδιώκουν να κερδίσουν την πλειοψηφία στις γενικές εκλογές, η αντιπαράθεση μέσα στην επαναστατική αριστερά ξαναέπιασε αυτό το ζήτημα (στΜ. της αριστερής κυβέρνησης). Παρ' όλο που απέφυγαν τις ρεφορμιστικές παγίδες της ιταλικής άκρας αριστεράς, οι γαλλικές ομάδες (της επαναστατικής αριστεράς- στΜ) συχνά έτειναν να βλέπουν την αριστερή κυβέρνηση σαν αυτοσκοπό. (βλέπε το άρθρο του H. Weber, για παράδειγμα, στα τεύχη 2-3 του Διεθνούς Δελτίου Συζήτησης). Έτσι δυο θέματα-κλειδιά τίθενται προς συζήτηση: πρώτον, μπορεί μια κυβέρνηση μέσα στην αστική δημοκρατία να «ανοίξει τον δρόμο στην εργατική εξουσία» και δεύτερον , ποια θα πρέπει να είναι η στρατηγική των επαναστατών όταν τα παραδοσιακά (στΜ. ρεφορμιστικά) εργατικά κόμματα βαδίζουν προς την εξουσία;

Τι είναι η «αριστερή» ή «εργατική» κυβέρνηση;

Μια κυβέρνηση παραδοσιακών εργατικών κομμάτων δεν παίρνει την εξουσία απλά και μόνο επειδή την ψήφισε η πλειοψηφία των εργατών. Εξαρτάται επίσης από την άδεια που θα της δώσει η αστική τάξη, όταν νιώσει ότι είναι υποχρεωμένη να παραδώσει τις κυβερνητικές θέσεις σε ηγέτες κομμάτων που διαθέτουν μια βάση στο εργατικό κίνημα. Αυτό οι αστοί το κάνουν είτε γιατί νιώθουν ότι δεν τους συμφέρει να καταστρέψουν τους μύθους της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας με το να εμποδίσουν την προσωρινή

απώλεια της εξουσίας, είτε επειδή νιώθουν υποχρεωμένοι να υποχωρήσουν μπροστά σε ένα μαζικό ξέσπασμα του εργατικού κινήματος (όπως στη Γερμανία του 1918 και την κυβέρνηση SPD-USPD ή στην Ισπανία με την κυβέρνηση Καμπαλέρο το Σεπτέμβριο του 1936). Ωστόσο, είναι μόνο οι κυβερνητικές θέσεις που παραδίδει η αστική τάξη. Οι αστοί διατηρούν τον έλεγχό τους πάνω σε βασικούς τομείς του κρατικού μηχανισμού, πάνω στους τομείς-κλειδιά της οικονομίας και στη συντριπτική πλειοψηφία των ΜΜΕ. Με άλλα λόγια, υποχωρούν από τη «βιτρίνα» του κράτους, η οποία σε κάθε περίπτωση έχει ολοένα και λιγότερη σημασία όσο προχωρά η συγκέντρωση του κεφαλαίου, αλλά αντίθετα σταθεροποιούν την εξουσία τους στις ιεραρχίες της κρατικής μηχανής και στην οικονομία. Έτσι η «αριστερή κυβέρνηση» δεν είναι μια επαναστατική κυβέρνηση που προκύπτει από το τσάκισμα του αστικού κράτους. Συνυπάρχει με τον καπιταλισμό και το κράτος του ακόμα άθικτο. Σε περιόδους μεγάλης κοινωνικής κρίσης η αστική τάξη προετοιμάζεται να κάνει παραχωρήσεις, ακόμα και μεγάλες υλικές μεταρρυθμίσεις, με την προϋπόθεση ότι ο βασικός τομέας ελέγχου τους –η κρατική μηχανή- θα παραμείνει άθικτος. Βραχυπρόθεσμες παραχωρήσεις μπορεί να γίνονται όσο η άρχουσα τάξη διατηρεί τα μέσα για να διαιωνίζει τη μακροπρόθεσμη κυριαρχία της. Οι μεταρρυθμίσεις μπορούν πάντα να ακυρωθούν και νέες επιθέσεις μπορούν να εξαπολυθούν όταν το εργατικό κίνημα μπει σε κάμψη. Αντίθετα αν το κράτος καταστραφεί, η αστική τάξη δεν έχει κανένα εργαλείο να αντιπαραθέσει στην εξουσία της εργατικής τάξης.

Έτσι η «αριστερή κυβέρνηση» θα αντιμετωπίσει το δίλημμα –είτε να συνεργαστεί με το κράτος-εργαλείο της αστικής τάξης είτε να ξεκινήσει να καταστρέφει την κρατική μηχανή και να την αντικαταστήσει με δομές εργατικής εξουσίας, με εργατικά συμβούλια και πολιτοφυλακές. Κι αυτή η επιλογή θα πρέπει να γίνει σχεδόν αμέσως. Στο κάτω-κάτω, στον Αλιέντε επιτράπηκε να κυβερνήσει μόνο με τον όρο ότι θα άφηνε άθικτο τον στρατό. Η οποιαδήποτε «αριστερή κυβέρνηση» θα υποβαλλόταν σε μια ολόκληρη σειρά μέτρων με σκοπό να εξαναγκαστεί να συνεργαστεί με το κράτος. Έτσι μια «αριστερή κυβέρνηση» στην

πραγματικότητα θα άφηνε την κρατική εξουσία ανέπαφη αν δεν κινούταν αποφασιστικά εξ αρχής εναντίον των υπαρκτών δομών (αστικής εξουσίας). Για παράδειγμα στη δημοκρατία της Ισπανίας τους δυο μήνες μετά τη μερική ήττα του πραξικοπήματος του Φράνκο τον Ιούλιο του 1936 η αστική τάξη είχε χάσει τον έλεγχο πάνω σε μεγάλο κομμάτι της βιομηχανίας. Η κρατική μηχανή είχε γίνει κομμάτια και θρύψαλα και βρισκόταν «υπό επισκευή» και οι εργατικές πολιτοφυλακές είχαν σχεδόν το μονοπώλιο των ενόπλων δυνάμεων. Οι αστοί φιλελεύθεροι στην κυβέρνηση ήταν σχεδόν αβοήθητοι. Έτσι τον Σεπτέμβρη του 1936, η αστική τάξη επέτρεψε να περάσει η κυβερνητική εξουσία στα χέρια του «αριστερού» σοσιαλιστή Λάργκο Καμπαλέρο. Ο Καμπαλέρο θα μπορούσε να καταφέρει για λογαριασμό της αστικής τάξης ό,τι οι φιλελεύθεροι δε θα μπορούσαν ποτέ από μόνοι τους- την ανοικοδόμηση της κρατικής μηχανής, αφού είχε την εμπιστοσύνη των μαζών. Αποδέχτηκε ότι ο μόνος δρόμος που μια «συνταγματική» αριστερή κυβέρνηση θα μπορούσε να βαδίσει ήταν μέσω της συμμαχίας με τα απομεινάρια της παλιάς κρατικής μηχανής κι έτσι χρησιμοποίησε την ιδεολογική επιρροή του (μαζί με την επιρροή των άλλων εργατικών οργανώσεων) για να ξαναχτίσει το κράτος. Μέχρι το Μάη του 1937, η δουλειά είχε γίνει τόσο καλά που οι κρατικές ιεραρχίες μπορούσαν πλέον να αντικαταστήσουν τον Καμπαλέρο με κάποιον πολύ πιο αποδεκτό για τα συμφέροντά τους. Ο Καμπαλέρο λοιπόν πετάχτηκε έξω από την κρατική μηχανή που είχε ο ίδιος ξαναχτίσει (σ.μ. άρα ο Καμπαλέρο δεν είχε καμιά εξουσία στην πραγματικότητα), ακριβώς όπως ο Αλιέντε δολοφονήθηκε από τους ίδιους στρατηγούς των οποίων την εξουσία είχε υποσχεθεί να σεβαστεί. Η ισπανική εργατική τάξη είχε ακόμα το 1936 τη δύναμη να καταστρέψει το κράτος και να χτίσει το δικό της. Ο Καμπαλέρο βασίστηκε στο παλιό κράτος εμποδίζοντας την ανάπτυξη των δομών εργατικής εξουσίας, τη μόνη γραμμή υπεράσπισής του τη μέρα που η αστική τάξη αποφάσισε να ξεφορτωθεί αυτόν και τον όποιον «αριστερισμό» αντιπροσώπευε.

Τέτοια τάση συνεργασίας με τον κρατικό μηχανισμό δεν είναι πρωταρχικά η συνέπεια της συνύπαρξης με αστικά κόμματα στην

κυβέρνηση. Ακόμα και μια «καθαρή εργατική κυβέρνηση» που απαρτίζεται ολοκληρωτικά από παραδοσιακά κόμματα της εργατικής τάξης θα υποχρεωθεί εκ των πραγμάτων σε συμμαχία με την αστική τάξη μέσω του κράτους. Οι πολιτικές κινήσεις του Αλιέντε δεν καθορίστηκαν από την αστική συνιστώσα της κυβέρνησής του (το μικρό Ριζοσπαστικό Κόμμα). Αυτό που ήταν πολύ πιο καθοριστικό ήταν η συνταγματική συμφωνία του 1970 να μην παρέμβει στις ιεραρχίες του κράτους και η επιμονή του Αλιέντε (όπως όλων των ρεφορμιστών) ότι το κράτος ήταν ένα ουδέτερο εργαλείο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να οικοδομηθεί ο σοσιαλισμός. Μερικές τάσεις μέσα στην Αριστερά θα έλεγαν ότι η παραπάνω ανάλυση είναι «πρωτόγονη» και μηχανιστική, ότι εξισώνει χοντροκομμένα τα μαζικά Ευρωκομμουνιστικά κόμματα του σήμερα με τα προπολεμικά κόμματα της Σοσιαλδημοκρατίας. Αλλά ποια στοιχεία άλλαξαν από τότε;

Είναι αλήθεια ότι τα Ευρωκομμουνιστικά Κόμματα είναι μαζικά κόμματα με ισχυρή αγωνιστική βάση, αλλά ακριβώς το ίδιο συνέβαινε με τη σοσιαλδημοκρατία, για παράδειγμα στη Γερμανία του 1918. Ακόμη, οι ηγέτες τέτοιων μαζικών κομμάτων πρωτοστάτησαν για την ανοικοδόμηση του κράτους και η βάση τους στάθηκε ανήμπορη να τους εμποδίσει μέσα από τις κομματικές δομές. Το θέμα είναι ότι δεν είναι η μαζική βάση ή η έλλειψή της που εμποδίζει ένα κόμμα να συνεργαστεί με το κράτος. Η εργατική βάση μπορεί να προσδώσει κάποιες αντιστάσεις στις κυβερνητικές πολιτικές αλλά αν δεν υποχρεώσει τη δική της κυβέρνηση να σπάσει οριστικά με το κράτος και την αστική τάξη από την αρχή, θα βαδίσουμε ξανά στο μονοπάτι της Ισπανίας, της Χιλής ή της Γερμανίας. Είναι πραγματικά εφικτό η εργατική βάση να μπορέσει να επιβάλει αυτόν τον δρόμο στον Μπερλίνγκουερ, τον Μαρσέ ή τον Μιτεράν;

Σε όλη την Ευρώπη η Σοσιαλδημοκρατία στην εξουσία μετατοπίστηκε ραγδαία προς τα δεξιά (στΜ. δεκαετία '70). Στη Βρετανία, τη Γερμανία και την Πορτογαλία είναι τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα που επιτίθενται στο κίνημα της εργατικής τάξης και σταθεροποιούν την εξουσία του κεφαλαίου.

Τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα σε Ιταλία και Γαλλία (PSI και PSF) θα προσπαθήσουν να κάνουν το ίδιο.

Ο ρόλος των κομμουνιστικών κομμάτων θα είναι παρόμοιος. Το πρόγραμμα του ΚΚ Ιταλίας είναι σαφώς η πολιτική της ανάρρωσης του καπιταλισμού και του εξορθολογισμού του κράτους. Απορρίπτουν εκ των προτέρων την ανάγκη να έρθουν σε ρήξη με το κράτος και την αστική τάξη. Στην πραγματικότητα θέλουν μια κυβερνητική συμμαχία με τους πολιτικούς εκπροσώπους της αστικής τάξης. Επιπλέον, οι ηγεσίες των ΚΚ είναι τόσο ισχυρά εδραιωμένες στα κόμματά τους όσο και οι πολιτικές τους. Η στρατηγική του «Μανιφέστο» να στρίψει σταδιακά το κόμμα προς τα αριστερά δεν μπορεί να συμβεί χωρίς τη διάσπαση των πιο αγωνιστικών στοιχείων του κόμματος για να συγκροτήσουν έναν επαναστατικό πόλο. Η στρατηγική του «Μανιφέστο» να μπει στην αριστερή κυβέρνηση ως αριστερή επιρροή εντός της έχει επίσης ιστορικά προηγούμενα. Η αριστερή κυβέρνηση στην Καταλονία το 1936 είχε μέσα επίσης έναν επαναστατικό πόλο- το ΡΟUM, το οποίο είχε μια πολύ μεγαλύτερη βάση και μιλούσε πολύ πιο ξεκάθαρα για την ανάγκη να αντικατασταθεί το αστικό κράτος από τα εργατικά συμβούλια, απ' ό,τι το «Μανιφέστο» στην Ιταλία. Αλλά το ΡΟUM έπρεπε να πληρώσει το τίμημα της συμμετοχής του σε μια τέτοια κυβέρνηση. Όποτε υπήρχε σύγκρουση μεταξύ της αυτενέργειας της βάσης του και της ανάγκης της αστικής κρατικής μηχανής για σταθερότητα για να ολοκληρώσει τις δουλειές της, το ΡΟUM αποδεχόταν την ανάγκη να πειθαρχήσουν τα μέλη του και να καταστραφεί η αυτονομία του εργατικού κινήματος. Έτσι τον Νοέμβριο του 1936, ο ηγέτης του ΡΟUM, Αντρές Νιν, έπρεπε να πείσει τα μέλη του να διαλύσουν τις επαναστατικές επιτροπές που είχαν αντικαταστήσει το κράτος στην πόλη Λέριδα. Έξι μήνες μετά όταν το αστικό κράτος είχε ξαναφτιαχτεί έφερε εις πέρας τη δολοφονία του Αντρές Νιν.

Τα διλήμματα που συνάντησαν οι αναρχικοί και το ΡΟUM στον επαναστατικό αναβρασμό της Ισπανίας του 1936 θα τα βρουν μπροστά τους με την ίδια σφοδρότητα το ΚΚΙ και οι ηγέτες του «Μανιφέστο». Κανείς δεν μπορεί να πατάει το ένα πόδι στο

εργατικό κίνημα και το άλλο στο γήπεδο της συνεργασίας με το κράτος. Όταν αναπτύσσεται το εργατικό κίνημα, συγκρούεται με το αστικό κράτος. Οι επαναστάτες πρέπει να βασίζονται στην τάξη για να της δώσουν τον προσανατολισμό όταν θα έρθει η σύγκρουση.

Η διακηρυγμένη στρατηγική των αριστερών κυβερνήσεων στην Ιταλία και τη Γαλλία είναι δεδομένο ότι θα οδηγήσει σε αυτήν τη σύγκρουση. Η στρατηγική τους βασίζεται σε μεταρρυθμίσεις στο έδαφος της καπιταλιστικής κρίσης, και σαν τέτοια είναι από τη φύση της ασταθής. Ο καπιταλισμός θα απαιτήσει την αναστήλωση των προνομίων του. Η οικονομία της χώρας θα επιδεινωθεί καθώς θα είναι παγιδευμένη ακόμη σε ένα παγκόσμιο σύστημα που δεν θέλει μεταρρυθμίσεις αλλά αυξανόμενες θυσίες. Όσο η αστική τάξη ανησυχεί ολοένα και περισσότερο για τα μειούμενα περιθώρια για κέρδος, τόσο θα αυξάνεται το οικονομικό σαμποτάζ από την πλευρά της. Μαζικά ακροδεξιά κινήματα μπορεί να εμφανιστούν αν δεν υπάρξει μια καθαρή αριστερή εναλλακτική στην κυβέρνηση, που να κινητοποιεί τους εργάτες ενάντια στην κυβέρνηση από μια αντικαπιταλιστική σκοπιά. Συνοψίζοντας, μπορούμε να πούμε ότι ποτέ στην ιστορία κάποια αριστερή κυβέρνηση δεν έχει έρθει σε αποφασιστική ρήξη με την κρατική μηχανή για να οδηγήσει την εργατική τάξη στη νίκη. Στη Γερμανία του 1918, η κυβέρνηση η ίδια έγινε όργανο της αντεπανάστασης και συνέτριψε την εξέγερση των Σπαρτακιστών ενάντια στο υπάρχον κράτος.

Στη Χιλή, η συνεργασία της κυβέρνησης με το κράτος σήμαινε ότι οι εναλλακτικές δομές εργατικής εξουσίας κατεστάλησαν ή ξεδοντιάστηκαν πολιτικά από την κυβέρνηση και όταν άρχισαν να εμφανίζονται διασπάσεις στη βάση της κυβέρνησης «Λαϊκής Ενότητας» , η ένοπλη αστική κρατική μηχανή ένωσε αρκετά ισχυρή για να καταστρέψει και το κίνημα και την κυβέρνηση.

Στην Ιταλία και τη Γαλλία, είναι πιο πιθανό ότι, αν και όταν έρθει η Αριστερά στην εξουσία, οι Χριστιανοδημοκράτες και οι «Γκωλικοί» θα αρπάξουν την ευκαιρία για να αναδιοργανώσουν τις δυνάμεις τους σαν πιο αποτελεσματικοί μηχανισμοί αστικής

κυριαρχίας. Θα επιστρέψουν δριμύτεροι ενώ η εργατική τάξη θα έχει πεσμένο ηθικό από τις (σ.μ. αποτυχημένες) απόπειρες των κομμάτων της να εξορθολογίσουν τον καπιταλισμό. Ήδη ο Σιράκ στη Γαλλία ράβει το κουστούμι του ηγέτη για μια τέτοια επιστροφή.

Υπάρχει και μια άλλη πιθανή κατάληξη, κι αυτή είναι η επαναστατική ανατροπή της κυβέρνησης από τα αριστερά και ο σχηματισμός εργατικού κράτους. Αλλά αυτό απαιτεί την πλήρη κατανόηση από τους επαναστάτες της απαραίτητης στρατηγικής για να επιτευχθεί αυτός ο στόχος.

Η θέση της 3^{ης} Διεθνούς

Η αντιπαράθεση του 1922 πάνω στο θέμα ήταν αποτέλεσμα του αγώνα που έδωσαν οι Λένιν και Τρότσκι για να αναγκάσουν τα υπεραριστερά στοιχεία της Κομιντέρν να αποδεχτούν την τακτική του ενιαίου μέτωπου σαν έναν τρόπο να αποδυναμώσουν την επιρροή των σοσιαλδημοκρατών σε συγκεκριμένα ζητήματα. Γιατί αυτή η (σ.μ. ενιαιομετωπική) δράση να μην ολοκληρωθεί με ένα πρόγραμμα για μια εργατική κυβέρνηση συνασπισμού;

Δυστυχώς, δεν μπορεί να ειπωθεί ότι η συζήτηση ξεκαθάρισε το θέμα. Στη συζήτηση κυριάρχησαν οι Ζινόβιεφ και Ράντεκ. Και οι δυο επιχειρηματολόγησαν σθεναρά ότι η μάχη για μια κυβέρνηση Κομμουνιστών-Σοσιαλιστών ήταν η λογική κατάληξη του καλέσματος για εργατικό ενιαίο μέτωπο. Υπονοούσαν ότι μια τέτοια κυβέρνηση θα οδηγούσε σχεδόν αυτόματα τους ταξικούς αγώνες σε υψηλότερα επίπεδα και από εκεί στη δικτατορία του προλεταριάτου. Έτσι ο λόγος του Ράντεκ ήταν υπερβολικά μηχανιστικός: «Όταν προκύψει εργατική κυβέρνηση, θα είναι απλά ένα σκαλοπάτι στο δρόμο για τη δικτατορία του προλεταριάτου, γιατί η αστική τάξη δεν θα ανεχτεί μια εργατική κυβέρνηση ακόμα κι αν είναι δημοκρατικά εκλεγμένη. Ο σοσιαλδημοκράτης εργάτης θα υποχρεωθεί να γίνει κομμουνιστής, για να υπερασπιστεί την εξουσία του».

Αλλά οι «δημοκρατικές αρχές» στις οποίες θα βασιστεί η

κυβέρνηση είναι ακριβώς αυτές που της επιβάλλονται σαν πλαίσιο λειτουργίας από το κράτος- δομές σχεδιασμένες να δημιουργούν ανίκανους πρωθυπουργούς με ριζοσπαστικές ιδέες. Επιπλέον, η κυρίαρχη δύναμη σε μια τέτοια κυβέρνηση δεν είναι οι σοσιαλδημοκράτες εργάτες που θα μπορούσαν να αλλάξουν τις ιδέες τους κάτω από τον αντίκτυπο των γεγονότων αλλά οι ρεφορμιστές γραφειοκράτες που θα βάλουν όλες τους τις δυνάμεις να ξεφουσκώσουν το κίνημα. Αντί για το παραπάνω σενάριο (σ.μ. του Ράντεκ) είναι πολύ πιθανότερο οι κομμουνιστές ηγέτες να εκδιωχθούν από τις κυβερνητικές θέσεις.

Η πρόταση που πέρασε στην πράξη ήταν πολύ πιο προσεκτική στη διατύπωση από τους λόγους των Ζινόβιεφ και Ράντεκ. Μπήκαν αυστηρές προϋποθέσεις για να διασφαλίσουν ότι η εργατική κυβέρνηση θα «προκύψει από τους αγώνες των μαζών». Αλλά και πάλι θεωρούταν αναπόφευκτο ότι μια τέτοια κυβέρνηση «θα συναντούσε αμέσως την πιο λυσσαλέα αντίσταση από την αστική τάξη». Έτσι «τα πιο θεμελιώδη καθήκοντα της εργατικής κυβέρνησης θα την οδηγούσαν στον εξοπλισμό του προλεταριάτου».

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η αντιπαράθεση μπέρδεψε τα πράγματα. Εν μέρει, αυτό ήταν αναμενόμενο, εξάλλου υπήρχε πολύ μικρή εμπειρία από κυβερνήσεις αποτελούμενες αποκλειστικά από εργατικά κόμματα. Ο Τρότσκι έγραφε το 1923, για παράδειγμα: «Από τη στιγμή που ... θα οδηγήσουμε την πλειοψηφία των εργατών κάτω από αυτό το σύνθημα... της εργατικής κυβέρνησης... οι μετοχές των Ρενοντέλ, Μπλουμ και Ζουχώ (οι ρεφορμιστές ηγέτες) δεν θα αξίζουν και πολλά, αφού αυτοί οι ευγενείς κύριοι μπορούν να συντηρούνται στις θέσεις τους μόνο σε συμμαχία με την αστική τάξη...» (Τα πέντε πρώτα χρόνια της Κομμουνιστικής Διεθνούς, Τόμος 2, σελ. 173).

Δυστυχώς, 55 χρόνια πικρής εμπειρίας έδειξαν ότι είναι αρκετά πιθανές ρεφορμιστικές κυβερνήσεις χωρίς τη συμμετοχή των αστικών κομμάτων και χωρίς να συντριβεί ο καπιταλισμός- αντίθετα μάλιστα χρησιμοποιήθηκαν συχνά για να ενισχύσουν την κυριαρχία του.

Αλλά αυτό δε σημαίνει ότι δεν μπορεί να προκύψει σε καμιά περίπτωση μια καθαρά εργατική κυβέρνηση πριν τη δικτατορία του προλεταριάτου. Στο παρελθόν υπήρξαν εργατικές κυβερνήσεις που «είχαν σαν θεμελιώδες καθήκον τον εξοπλισμό του προλεταριάτου», αν και ήταν ακραίες εξαιρέσεις. Για παράδειγμα στην Ουγγαρία και τη Βαυαρία του 1919 η αστική εξουσία στην κυριολεξία κατέρρευσε κι η κυβέρνηση πέρασε στα χέρια ανθρώπων που έκαναν σημαία τους τα συνθήματα της Εργατικής Εξουσίας. Προέκυψε η εργατική κυβέρνηση και μετά έπρεπε να δημιουργηθούν οι δομές της εργατικής εξουσίας-οι εργατικές πολιτοφυλακές, τα εργατικά συμβούλια κλπ. Η βασική συνιστώσα σε αυτές τις κυβερνήσεις ήταν ανοιχτά επαναστατική, και το βασικό καθήκον τους ήταν να δημιουργήσουν ένα νέο εργατικό κράτος πριν ανασυγκροτηθεί η αστική τάξη. Στη Βαυαρία, ο Κομμουνιστής ηγέτης Λεβινέ αρνήθηκε να συμμετάσχει στην πρώτη σοβιετική κυβέρνηση γιατί αποτελούταν από κεντριστές και ρεφορμιστές που δεν ήταν έτοιμοι να εξοπλίσουν τους εργάτες και να εξουσιοδοτήσουν τα πραγματικά εργατικά συμβούλια. Όμως μόνο τέτοιες κινήσεις, σωστά επέμεινε, μπορούσαν να προσδώσουν στην εργατική κυβέρνηση σταθερό βηματισμό- εδραιώνοντας τη δικτατορία του προλεταριάτου. Το να βασιστεί η εργατική κυβέρνηση σε οτιδήποτε λιγότερο θα οδηγούσε στην αντεπανάσταση.

Η στάση του Λένιν ήταν παρόμοια. Στις εβδομάδες πριν τον Οκτώβρη επέμενε ότι ο μόνος δρόμος προς τα μπρος (σ.μ. για μια εργατική κυβέρνηση) ήταν μια κυβέρνηση βασισμένη στα σοβιέτ, στα οποία όλες οι θέσεις κλειδιά θα βρίσκονταν στα χέρια των Μπολσεβίκων. Ωστόσο, αναγνωρίζοντας ότι οι Μπολσεβίκοι ήταν ακόμα μειοψηφία στην εργατική τάξη, δήλωσε ότι αν άλλα σοσιαλιστικά κόμματα σχημάτιζαν μια τέτοια κυβέρνηση, οι Μπολσεβίκοι θα δρούσαν σαν «νόμιμη αντιπολίτευση» και θα συνέχιζαν να κάνουν κριτική για τις αποτυχίες της μπροστά στην εργατική τάξη. Οι Μπολσεβίκοι δεν θα έπαιρναν καμιά ευθύνη για τις πολιτικές της και θα διατηρούσαν την ανεξαρτησία τους από αυτήν. Το καθήκον ήταν να κερδηθούν οι μάζες από τα ρεφορμιστικά κόμματα στο μπολσεβικισμό, έτσι ώστε να

αντικατασταθεί η κυβέρνηση με τη δικτατορία του προλεταριάτου στο μέλλον. Είναι περισσότερο αυτή η κληρονομιά που πρέπει να προσαρμόσουμε στη σημερινή πραγματικότητα, παρά η πλήρης υιοθέτηση των θέσεων της Κομιντέρν.

Η επαναστατική τακτική για τις ρεφορμιστικές κυβερνήσεις

Αν και η αριστερή κυβέρνηση δεν μπορεί να οδηγήσει στο μονοπάτι για το σοσιαλισμό, οι επαναστάτες δεν είναι αδιάφοροι στο αν θα έρθει μια τέτοια κυβέρνηση στην εξουσία. Ακόμα κι αν η αστική τάξη έχει υποχωρήσει μόνο από τη βιτρίνα των κυβερνητικών θέσεων και ακόμα διατηρεί τον έλεγχο πάνω στην οικονομία και το κράτος, μπορούν να ανοιχτούν τεράστιες δυνατότητες. Και στη Γαλλία και στην Ιταλία, η είσοδος στην κυβέρνηση των κομμουνιστών και των σοσιαλιστών για πρώτη φορά μετά τα τέλη του '40 θα οδηγήσουν σε αυξημένη αυτοπεποίθηση κι ενδεχομένως αγωνιστικότητα την εργατική τάξη. Από αυτήν την άποψη, η εκλογή μιας αριστερής κυβέρνησης παρέχει τη δυνατότητα μιας μεγάλης ώθησης στο εργατικό κίνημα, αν οι μάζες εκμεταλλευτούν το πλεονέκτημα που τους δίνει η προσωρινή σύγχυση της αστικής τάξης. Αλλά η ώθηση δεν είναι αναπόφευκτη- η κυβέρνηση θα προσπαθήσει να σταθεροποιήσει την κατάσταση, και η αστική τάξη να ανασυγκροτηθεί. Αν οι εργάτες γαλουχηθούν με την αυταπάτη ότι πήραν την εξουσία (αντί να δουν ότι απλά πέρασαν το πρώτο εμπόδιο προς την εξουσία), αν με λίγα λόγια βασιστούν περισσότερο στην κυβέρνηση και όχι στη δική τους δράση, τότε το προχώρημα της τάξης θα περιοριστεί σε κάποιες μεταρρυθμίσεις που μπορούν να ανατραπούν μόλις αναρρώσει η αστική τάξη. Έτσι γεννιέται το παράδοξο απ' όλες τις απόψεις: η έλευση μιας αριστερής κυβέρνησης μπορεί να ενισχύσει το εργατικό κίνημα μόνο στο βαθμό που η τάξη, ή τουλάχιστον η πρωτοπορία της, δεν έχουν αυταπάτες γι αυτήν την κυβέρνηση. Όσο πιο ανεξάρτητο και ισχυρό είναι το εργατικό κίνημα, σε τόσο περισσότερες μεταρρυθμίσεις θα σπρώξει την κυβέρνηση. Όσο περισσότερο εμπιστεύεται τις δικές του μορφές οργάνωσης, τόσο περισσότερο θα ανοίγει ο δρόμος για θεμελιώδεις αλλαγές στην ισορροπία της εξουσίας μεταξύ των εργατών και των συμμάχων της

από τη μια πλευρά και της αστικής τάξης από την άλλη. Αλλά όσο περισσότερο δένεται με τις δομές της κρατικής εξουσίας, τόσο μεγαλύτερη είναι πιθανότητα για την αντίδραση των αστών. Αυτό σημαίνει ότι ο ρόλος των επαναστατών είναι να μην μούνε σε μια τέτοια κυβέρνηση «για να οξύνουν τις αντιφάσεις μέσα σε αυτήν», γιατί αν το κάνουν αυτό, στην πραγματικότητα προσδένουν τους εργάτες στην αστική τάξη.

Η δουλειά των επαναστατών είναι περισσότερο να σπάσουν τις αυταπάτες που έχουν οι εργάτες για μια αριστερή κυβέρνηση-κι αυτό σημαίνει να παρεμβαίνουν σε όλους τους αποσπασματικούς εργατικούς αγώνες, να τους γενικεύουν και να τους καθοδηγούν ακόμα κι αν έρχονται σε σύγκρουση με τη στρατηγική της αριστερής κυβέρνησης. Συνοπτικά, είναι να οργανώσουν την αριστερή αντιπολίτευση σε αυτήν την κυβέρνηση, προσπαθώντας να αντικαταστήσουν τη συμμαχία με το αστικό κράτος με την αυτό-οργάνωση των εργατών. Φυσικά, στην τακτική υπάρχουν φορές που η επαναστατική αριστερά θα υπερασπιστεί την αριστερή κυβέρνηση ή ίσως συγκεκριμένα μέτρα της, όταν δέχεται επιθέσεις από τα δεξιά και η αστική τάξη προσπαθεί να ανακτήσει το έδαφος που έχασε. Αλλά και σε αυτές τις περιπτώσεις δε θα πρέπει ποτέ να παραβιαστούν οι θεμελιώδεις θέσεις που έχει υιοθετήσει το επαναστατικό κόμμα: η στρατηγική της ανάπτυξης των εργατικών μορφών εξουσίας, οι οποίες εξ' ορισμού θα συγκρουστούν με την υπάρχουσα αστική κρατική εξουσία, για να ανατρέψουν την κυβέρνηση από τα αριστερά και να την αντικαταστήσουν με ένα εργατικό κράτος.

Διαφορετικά, οι επαναστάτες θα βρεθούν στη θέση που βρέθηκε η Χιλιανή αριστερά, κάθε τόσο να υπερασπίζεται αντιλαϊκές κυβερνητικές αποφάσεις ενάντια στα κινήματα των εργατών και των μικροαστών, επιτρέποντας έτσι στις δυνάμεις της δεξιάς να χειραγωγούν εκείνα τα κινήματα.

Σπάζοντας τους κρίκους

Η πιθανότητα να υπάρξει κυβέρνηση που να ελέγχεται από τα δικά τους ρεφορμιστικά κόμματα, και μάλιστα μετά από μακρόχρονη

κυριαρχία των αστικών κομμάτων, μπορεί να φανεί ελκυστική σε πολλούς εργά(ρι)ες. Παρουσιάζεται σε αυτούς σαν προϋπόθεση για θεμελιώδεις αλλαγές στην κοινωνία. Έτσι οι επαναστάτες πρέπει καταρχάς να ξεκαθαρίσουν ότι αυτό είναι μια αυταπάτη. Οι εργά(ρι)ες δεν μπορούν να αλλάξουν την κοινωνία απλά δια της ανάληψης της κυβερνητικής εξουσίας από τα κόμματά τους και αφήνοντας το κράτος άθικτο. Δεύτερον, πρέπει να αναγνωρίσουμε επίσης ότι για πολλούς εργά(ρι)ες αυτό αντιπροσωπεύει ένα προχώρημα στην ταξική συνείδηση-ξεκινάνε να σκέφτονται με όρους ελέγχου της κοινωνίας από την τάξη τους, σε σύγκριση με την προηγούμενη διακυβέρνηση των ανοιχτά καπιταλιστικών κριτηρίων. Η δουλειά μας είναι να χτίσουμε πάνω σε αυτό το προχώρημα της συνείδησης, αλλά ταυτόχρονα να διαλύουμε τις αυταπάτες για τον ρόλο της αριστερής κυβέρνησης.

Πρακτικά έχουμε να πούμε στους μη επαναστάτες εργάτες: «πιστεύετε ότι η αριστερή κυβέρνηση θα αλλάξει την κοινωνία προς το συμφέρον της εργατικής τάξης, εμείς όχι. Αλλά θα πολεμήσουμε στο πλευρό σας για να δοκιμάσετε τις απόψεις σας. Ωστόσο επαναλαμβάνουμε ότι θα έπρεπε να βασιστείτε στους δικούς σας αγώνες, όχι να εναποθέτετε τις ελπίδες σας στους πολιτικούς ηγέτες». Το σύνθημα της αριστερής ή εργατικής κυβέρνησης είναι λοιπόν όχι μια μαγική πανάκεια αλλά μάλλον ένα σύνθημα τακτικής που υποστηρίζουμε αλλά το υποτάσσουμε στη γενική πολιτική μας της ανάπτυξης των εργατικών αγώνων.

Το καθήκον μας είναι να «σηκώνουμε» συνθήματα που κινητοποιούν τις μάζες για την υπεράσπιση των συμφερόντων τους, να χτίζουμε την ενότητα στη δράση με τους ρεφορμιστές εργάτες και στον αγώνα να γκρεμίζουμε τις αυταπάτες για «αριστερή κυβέρνηση». Πάνω απ' όλα είναι στη δράση που αλλάζει η συνείδηση. Γι αυτό η ιταλική επαναστατική αριστερά κάνει πολύ μεγάλο λάθος όταν μιλά για «μια εναλλακτική στρατηγική απέναντι σε εκείνη του ΚΚΙ». Προσπαθεί να δώσει λύσεις στην κρίση του καπιταλισμού, χωρίς να θέτει την ανατροπή του. Έτσι προσπαθεί να απαντήσει στην κρίση ισοζυγίου πληρωμών του ιταλικού καπιταλισμού προτείνοντας περιορισμούς κι ελέγχους στις εισαγωγές. Αλλά για

να απαντήσουμε ουσιαστικά σε οποιαδήποτε κρίση ισοζυγίου πληρωμών πρέπει να βγάλουμε την Ιταλία έξω από το καπιταλιστικό σύστημα, κι αυτό σημαίνει ότι η προϋπόθεση είναι η ανατροπή της ντόπιας αστικής τάξης. Η Αριστερά εδώ έχει υιοθετήσει έναν βασικά εθνικιστικό τρόπο σκέψης που προσπαθεί να λύσει την ιταλική κρίση σε βάρος των ξένων εργατών στη Βρετανία, την Ιαπωνία ή τη Γερμανία. Γιατί αυτό ακριβώς σημαίνει έλεγχος εισαγωγών σε μια χώρα: ανεργία σε άλλες χώρες. Σε ένα πιο γενικό επίπεδο, η επαναστατική αριστερά δεν μπορεί να προτείνει εναλλακτικές στρατηγικές για λύση στην κρίση του καπιταλισμού χωρίς να θέτει την ανατροπή του. Αυτό που θα μπορούσε να προτείνει ωστόσο είναι μια στρατηγική για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κρίσης, μια στρατηγική ενάντια στην ανεργία, ενάντια στον πληθωρισμό κλπ την οποία μπορούν να θέσουν σε εφαρμογή οι εργάτ(ρι)ες μέσα από τη συλλογική δύναμή τους στους εργασιακούς χώρους και σαν πλειοψηφική δύναμη στην κοινωνία. Μια τέτοια μάχη θα μπορούσε να οδηγήσει στην ενίσχυση της οργάνωσης και της συνείδησης των εργατ(ρι)ών και να προσανατολίσει προς την ανατροπή του καπιταλισμού. Σε ένα τέτοιο κίνημα, θα προκύψει η ενότητα μεταξύ των επαναστατών και της βάσης των μαζικών ρεφορμιστικών κομμάτων. Είναι αυτή η ενότητα στη δράση πάνω σε μερικούς στόχους που μπορεί να σπάσει τους εργάτ(ρι)ες από τον ρεφορμισμό όσο βλέπουν ότι οι ηγέτες τους αμφιταλαντεύονται διαρκώς μεταξύ της βάσης τους και των απαιτήσεων του κεφαλαίου (βλέπε το γράμμα του Ά. Καλλίνικος στο ίδιο τεύχος για μια πληρέστερη συζήτηση πάνω στο πρόβλημα του ενιαίου μέτώπου).

Το σπάσιμο των εργατ(ρι)ών από τον ρεφορμισμό δε θα συμβεί όπως φαίνεται να σκέφτεται η ιταλική επαναστατική αριστερά προτείνοντας μια πιο ριζοσπαστική εκδοχή ενός ρεφορμιστικού προγράμματος. Ερχόμενοι αντιμέτωποι οι εργάτες με δυο ρεφορμιστικά προγράμματα (αυτό των ΑΟ/PdUP είναι δεξιότερο του Βρετανικού ΚΚ) θα διαλέξουν αυτό των ρεφορμιστών δεδομένου ότι είναι οι ρεφορμιστές του ΚΚΙ κι όχι οι επαναστάτες που θα ηγηθούν της αριστερής κυβέρνησης και θα έχουν τη δύναμη να επιβάλλουν το πρόγραμμα. Επιπλέον, ρεφορμιστές κι επαναστάτες

δεν μπορούν να ενωθούν στον αγώνα για ένα τέτοιο πρόγραμμα, μπορούν μόνο να κάνουν πολεμική ο ένας εναντίον του άλλου. Η ιταλική αριστερά έχει πέσει ακριβώς στην παγίδα που η ΑΟ προειδοποιούσε τρία μόλις χρόνια πριν: «οι επαναστάτες δεν πρέπει να συμβουλεύουν το ΚΚΙ στην πορεία του προς την κυβέρνηση. Έτσι θα γίνονταν ουρά της ρεφορμιστικής στρατηγικής, θα εξαρτούσαν την επαναστατική διαδικασία από τις δράσεις των ρεφορμιστών. Θα σήμαινε ότι δεν δουλεύουμε για να χτίσουμε μια αυτόνομη επαναστατική στρατηγική τόσο σε επίπεδο αυτο-οργάνωσης όσο και σε επίπεδο πολιτικής. Τελικά αυτές οι συμβουλές θα γίνονταν πηγή σύγχυσης για τις μάζες» (θέσεις για το 4^ο Συνέδριο της ΑΟ, σελ.75).

Όσο πιο γρήγορα ανακαλύψει και πάλι η ΑΟ την αρχική στρατηγική της, τόσο συντομότερα θα ξεκινήσει το ξεκαθάρισμα μέσα στο χάος της ιταλικής αριστεράς.

<https://www.marxists.org/archive/harman/1977/xx/workersgov.htm>

μετάφραση Αλέξης Λιοσάτος